

Herri-hedapenetik habiara

—Donostiako Arkitektura Goi Eskola Teknikoko ikasgela hartan Ana Oregi berak autokritikaz onartu zuen bezala “Gasteizen azken urteotan hiriaren eskala galtzen ari da” (1). *Leben hausnarketa hasperen batean gera daiteke; eta neurri batean behintzat lasaitasun izpi bat datorkigu hiri-planteamendu berrien “buru” direnek eurek ere baitakite zerbait badela oker—*

Ugaitz Gaztelu °

Gaurkoan Gernikako Santa Luzia auzoko 379 babes ofizialeko etxeen planteamendu urbanistikoa dut buruan (ikus 1.1 irudia), baina ikuspegi orokorreko kritikaz natorkizue. Hiri-eta herri-hedapen garaikideez arduratuta gogoeta batzuk dira ondorengo hitzak.

“Herritarrak herria behar du, herriak herritarra behar duen bezala”

Badirudi euskal herri txertatze eta hedapen garaikideek badutela beraien funtsa galdua. Hots, herri-nukleoek historian zehar, oro har, garapen natural bat izan dute, beti herriaren beharriarekin erantzun izan dietelarik. Arkitektura-proiektuak eskalaz igo eta planteamendu urbanistikoak agertzen hasten diren heinean, oinarri “logikoak” —soziologikoak, antropologikoak zein tipologikoak— mantentzen dira, betiere giza eskalaren menpean; gizakia baita herri horri logika hori emango diona. *Herritarrak herria* behar du, *herriak herritarra* behar duen bezala.

Baina XX. mendeko gizartearen industrializazioak *urbanoaren* funtsak galaraztea ekarri duela dirudi, funtsa horiek gestio eta *irrigarritasunaren* oinarrietara jo dutelarik. Burokrazia eta industrialaren ardura horrek planteamendu urbanistikoaren eskala aldatuta bortitza ekarri du berekin (ikus 1.2 irudia); herriari, eta honekin gizakiari, lepoa eman diolarik. Irigarritasunari begira eta zonifikatze argiei kolpea eman nahian, traza urbanoek salto geometrikoak proposatzea ekarri du, distantzia eta beharriaren giza eskalatik aldentu direlarik.

Herri-dinamikaren galera

Aldentze horrek herriaren dinamika galarazi du, herriaren *bizjari* lepoa emanez. Herriaren beharrezko aktibitate, mugimendu eta dinamika galdu egin dira, eta horren ardura aintzat hartu beharko luke planteamendu orok.

Giza eskalaz gaineko zonifikatze erraz horiek fragmentazio baten eskean datoz; ekipamendu, gune berde, etxebizitza, espazio ireki eta beharrezko ekipamendu pribatu txikien arteko erlazio sendoa nahitaezkoa da planteamenduak *herriaren bizjia eskain dezan*. Baina era berean erlazio hauek guztiek *herriarraren* tamaina eta eskala oinarrian izan behar dute; horrek,

eta bakarrik horrek, lor baitezake herriaren edo hedapenaren funtzionamendu egokia (1.3 irudia).

Santa Luzia auzoa eta bere kontaktua

Santa Luziaren kasura hurbiltzen naiz, dinamika falta horren adibide bat *gebiago* gisa ulertzen baitut, eta bere egungo izazkerak herritarrei berei ere erakusten baitie zerbait badela gaizki egina. Gogoratzen dut, bada, obrak hasi orduko susmatzen genituen usainak; obrako ibilgailu erraldoi haiek beti bezala traza urbanoa markatzea zuten lehen helburu; eta bai, beldurra ematen zuen zetorrenak ez baitzuen hatz urbano gozorik.

Analisi edo deskribapenaren lehen puntua *zegoenarekin* duen kontaktuan datza. Planteamendu urbanistiko hauek guztiak, herriaren hedapen gisa proposatzen dira, eta horrek “herri zaharrarekin” gutxienik kontaktu bat izatea dakar. Eta, beraz, hemen izango da proposamenaren diseinuaren puntu aipagarrietako bat.

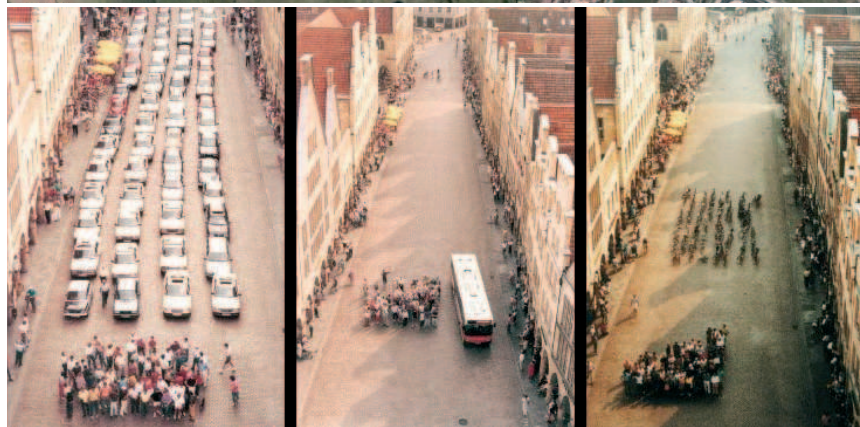
Aipatu bezala autozko irigarritasunaren ardurak gizakiaren traza galtzea ekarri du, eta horrek aldi berean lehendik izandakoaren errespetu eza ekar dezake. Uler daiteke, bada, garai batean Santa Luzia landa-lurrez estalia zegoela, antzinako baserrietako bizimodua jabe zelarik. Pixkanaka herri-nukleoa beregan hartzen joan da, eta hau logikotzat ulertzen da. Baina herriak landa-lurra irensten duen moduan dago kokka. *Guidelines for refurbishment of Baserris* izeneko tesinan aipatzen dudan bezala, planteamendu honetan justu, badira baserri pare bat eta horrekin traza zahar batzuk proposamen berriaren jabeen kontuan izatea nolabait “ahaztu” zaizkienak (ikus 1.1 irudia).

Kasu honetan autoaren traza horrek baserri bat izan du bidean, eta udalaren proposamenean ikus daitekeen bezala, baserri hori eliminatzea du helburu proposamenak. Horrekin ez da eraikin existente guztiak mantentzearen aldeko joera orokor bat zabaldu nahi, proposamen berriek lehendik zegoenaren errespetua defendatzea baino. Eskala erraldoiko planteamenduek tamaina txikiak erazegi irensten dituztela kritikatzat ulertzen da, eta traza urbanistiko horiek giza eskalan ekar ditzaizketen eragin, kalte eta abantailak kontuan izan behar direla nabarmendu nahi da.

(1) Ana Oregi arkitektoa da eta Gasteizko Udaleko Hirigintza Sailean egiten du lan. 2011ko irailaren 20an Gasteizko hirigintzari buruzko hitzaldia eman zuen Donostiako Arkitektura Goi Eskola Teknikoan (DAGET).

1.1 irudia: Gemikako Santa Luzia auzoa

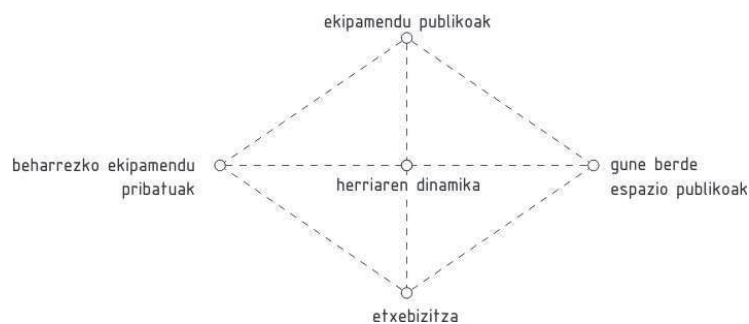

autoz

autobusez

bizikletaz

1.2 irudia: 60 pertsona mugitzeko beharrezko espazioa

1.3 irudia (Egilea: Ugaitz Gaztelu)

Herri-hedapenetik habia-izaerara

Gaur egun, antzina proposamena zenaren etxebizitzak jendez “beteak” daude, urbanizazioaren bizitza martxan egon beharko litzakeelarik; baina gune hori *bilda* dago. Ez da mugimendurik sumatzen, ez bizirik etxebizitzetatik at; kaleek ez dute mugimendurik —autoen etengabeko aparkaleku izateaz aparte, 7 metroko espaloiek ez dute familiarik bertan, gune berdeak han daude bakardadean eta boulevardak diruditen kale oro gizakiaren esperoan daude; herritarrek herri horretan ez dute beren bizimodua aurkitu, baina, aldiz, bizileku lasaia bai. Beraien *habia* bilakatu da.

Etxebizitzek funtzionatzen dute —nola ez—, baina irisgarritasun- eta zonifikatze-ardura hark herri-hedapenaren proposamena bizitoki handi bat baino ez du bilakatu. Gernikaren *bizitza* toki berean dago, eta kasualitatetzat jo nahi bada ere, hau giza eskala gehien mantentzen den guneetan zentratzen da. Hots, gerra aurreko alde zaharrear.

Beraz, ondorioztatu daiteke, Santa Luzia berri honek landalurrea bizileku baino ez duela bilakatu. Eta hasieran uste genuen bezala, okindegi bat, tabernatxo bat eta ile-apaindegi bat baino ez daude 379 BOE horientzat. Nahikoa ote? Gehiagorik eskatzen ahal du bertako biztanleak?

Lehen aipatutako eskema horretatik puntu bakar batek baino ez du funtzionatzen: ekipamendu pribatu txikiak, eta justu horiek ez dira entitate publikoen esku egon. Horrela, esan genezake herritarrek bere erara erantzun diola herriari, guztiari zentzua eman nahian. Habia handi hori habia txikiagoetan zatikatu, eta talka txiki ugari sortuz, proposamen handi horri *bizitza* sortu nahian. Esan dudan eran, *herritarrek berria bebar du, herriak herritarra bebar duen bezala*.

* Ugaitz Gaztelu arkitektoa da.